

MRF 2022.170

Vestre Landsrets dom af 28. juni 2022, 11. afd., sag BS-13242/2021-VLR
(Cecilie Kabel Revsbech, Jens Hartig Danielsen og Tobias Albrechtsen (kst.))

E A/S (adv. Casper Frederik Kowalczyk) mod N A/S (adv.fm. Ninna Thalund)

Entreprenør var erstatningsansvarlig over for ledningsejer for beskadigelse af et stærkstrømskabel i forbindelse med nedramning af spuns. Afvist egen skyld i forbindelse med afgivelse af unøjagtige ledningsoplysninger. Entreprenøren kunne ikke med henvisning til gæsteprincippet fritages for ansvar.

Sagen drejede sig om, hvorvidt entreprenøren E havde pådraget sig et erstatningsansvar i forbindelse med beskadigelse af et 60 kV kabel (stærkstrømskabel) m.v. tilhørende ledningsejeren N i forbindelse med nedramning af spuns. N havde rejst et erstatningskrav imod E svarende til de udgifter, som N havde haft i forbindelse med udbedring af skaderne. Byretten lagde efter bevisførelsen, herunder E's plan for spunsarbejdet sammenholdt med de afgivne forklaringer og landinspektørøpmålingen, til grund, at E fra placeringen 54 meter fra en kajkant rykkede spunsen mod øst for at undgå at komme for tæt på kablet. Her burde kablet ifølge en borerapport sammenholdt med skønsmandens udregninger have befundet sig i en dybde på 9,32 meter. Det kunne lægges til grund, at spunsen var 8 meter nede i jorden på stedet. Ifølge skønsmandens oplysninger angav en borerapport ikke kablets dybde med præcision. Der var alene tale om en formodet dybde, omend placeringen normalt ikke ville afvige "flere meter" fra det angivne. Det kunne således lægges til grund, at E foretog spunsarbejde med en spuns på 8 meter over kablet på et sted, hvor kablet var anført placeret i 9,32 meters dybde, og at det havde været muligt at indrykke spunsen mod øst fra en placering tættere ved fjorden end 54 meter. Som følge heraf havde E handlet ansvarspådragende, da der skal udvises særlig agtpågivenhed ved planlægning og udførelse af gravearbejde nær et højspændingskabel, idet kravene til agtpågivenhed skærpes ved spunsning, hvor det ikke er muligt at følge arbejdets forløb nede i jorden. Byretten fandt ikke, at de unøjagtigheder, der var mellem borerapportens angivelser og kablets faktiske dybde, var af et sådant omfang, at dette fritog E for ansvar. Det forhold, at N i henhold til gæsteprincippet skulle betale for ledningsarbejderne, kunne ikke føre til et andet resultat. For så vidt angik tabsopgørelsen fandt byretten det bevist, at de pågældende udgifter til "eksterne ydelser" og

"eksterne varer" var afholdt, ligesom disse fremstod som rimelige og nødvendige for at udbedre skaderne, mens udgiften til "interne løntimer" og "interne varer" ikke kunne kræves erstattet i fuldt omfang. E ankede til landsretten, hvor parterne i det væsentlige gentog deres anbringender. Landsretten lagde efter bevisførelsen til grund, at N som ledningsejer havde vanskeligt ved at udpege kablets placering, og at E var bekendt med dette. N udstedte en arbejdsinstruktion og arbejdstilladelse til i forbindelse med E's arbejde ved N's kabel, hvor der både i instruktionens og tilladelsens afsnit "Beskrivelse af arbejdets art og sted" var anført "gravearbejde". H, der på vegne af N udstedte arbejdsinstruktion og arbejdstilladelse, havde forklaret, at han gav E tilladelse til at grave, men ikke tilladelse til at spunse. Det var ubestridt, at E fra N i forbindelse med arbejdsinstruktionen og arbejdstilladelsen modtog pjecen "Pas på ledningerne og livet". Det var i pjecens afsnit "Respektafstande for elkabler" i en skitse, der viser et nedgravet kabel, angivet med lodrette røde linjer, at respektafstanden er 1 meter og anført, at de røde linjer markerede de gældende respektafstande, og at gravning inden for "denne zone" ikke måtte finde sted uden særlig aftale med selskabet. Af fremlagte fotografier fremgik, at spunsen var placeret i mindre end 1 meters afstand til en rød linje markeret på jorden, der efter de afgivne forklaringer markerede kablets placering, dog således at der var usikkerhed om kablets placering. Skønsmanden havde forklaret, at kablet formentlig ikke var blevet beskadiget, hvis den af E planlagte forskydning af spunsen ved 52 meter fra kajkanten var blevet foretaget, og at E uden ekstraomkostninger kunne have ændret placeringen af spunsen. På denne baggrund fandt landsretten efter en konkret vurdering af de foreliggende oplysninger, at E handlede ansvarspådragende. Landsretten fandt som byretten, at det af E anførte om gæsteprincippet ikke kunne føre til en

anden vurdering. Det var ifølge landsretten heller ikke godtgjort, at N skulle have begået fejl, som kunne medføre bortfald eller nedsættelse af erstatningskravet som følge af egen skyld. Landsretten tiltrådte herefter og i øvrigt af de af byretten

anførte grunde, at erstatningsfastsættelsen af byretten var foretaget korrekt. Landsretten stadfæstede derfor byrettens dom.

Kommentar: Dommen er mht. ansvarsgrundlag på linje med hidtidig retspraksis om ansvar for ledningsskader ved anlægsarbejder, jf. Werenberg: U 2010B.309 og fra praksis U 2011.2154 V og U 2014.1252 V. I relation til gæsteprincippet fastslog Højesteret i U 2019.464 H, at ledningsejer skal betale udgifter til prøvegravning for lokalisering af en ledning beliggende på gæsteprincippet, når en sådan prøvegravning anses for nødvendig, men en sådan prøvegravning var ifølge skønsmanden ikke mulig i denne sag, hvor landsretten i stedet lagde vægt på, at placering af ledningen på grundlag af gæsteprincippet ikke begrænser entreprenørens ansvar for at undgå ledningsskader.

RETEN I AALBORG DOM

afsagt den 23. marts 2021

Sag BS-20097/2018-ALB

N1 A/S
(advokat Christina Steen)

mod

A. Enggaard A/S
(advokat Christopher Bent Lindbo Hennings)

Denne afgørelse er truffet af dommer Lars Krunderup.

Sagens baggrund og parternes påstande

Sagen er anlagt den 11. juni 2018 og drejer sig om, hvorvidt sagsøgte, A. Enggaard A/S, har pådraget sig et erstatningsansvar i forbindelse med beskadigelse af et 60 kV kabel (stærkstrømskabel) m.v. tilhørende sagsøgeren, N1 A/S i forbindelse med nedramning af spuns den 15. juni 2015 på adressen Hørfrøgade 3, 9000 Aalborg.

N1 A/S har nedlagt påstand om, at A. Enggaard A/S skal betale 2.512.442,04 kr. med tillæg af sædvanlig procesrente fra sagens anlæg og til betaling sker, subsidiært et mindre beløb efter rettens skøn.

Påstanden er opgjort sådan:

Interne løntimer	486.049,90 kr.
Eksterne ydelser	1.347.362,30 kr.
Interne varer	621.749,38 kr.
Eksterne varer	57.280,46 kr.

I alt

2.512.442,04 kr.

A.Enggaard A/S har påstået frifindelse.

Dommen indeholder ikke en fuldstændig sagsfremstilling, jf. retsplejelovens § 218 a. De afgivne forklaringer er dog medtaget i dommen.

Oplysningerne i sagen

Der er under sagen afspillet en videooptagelse af skaderne på stærkstrømskablet.

Der er tillige under sagen foretaget syn og skøn af ingeniør C. Skønsrapporten er dateret den 21. marts 2020, dog at svar på spørgsmål 4 er korrigeret den 26. januar 2021.

Forklaringer

Der er afgivet forklaring af vidnerne D, E, F, og skønsmand C.

D har forklaret, at han er uddannet elektriker og har været ansat ved N1 (tidligere HEF) i 28 år, de senest 5 år som koblingsleder. Herforinden var hans opgave at påvise kabler over for entreprenører og bygherrer. Det er hans generelle indtryk, at A Enggaard er et meget seriøst firma, som går meget op i sikkerheden, ligesom de udfører deres opgaver meget omhyggeligt og ordentligt. De er tillige meget dygtige. Formanden på den konkrete byggeplads virkede yderst kompetent til at udføre sit arbejde.

Når der graves tættere på et kabel end en meter, skal der laves aftale med elforsyningselskabet. Ved højspændingskabler skal man af gode grunde være meget forsigtig. Han kom til byggepladsen og forsøgte at lokalisere kablet, men det var på grund af dybden svært at finde den horisontale placering. Jo dybere ned jo sværere er det at måle både den horisontale og vertikale placering. Det lykkedes ham til sidst at finde den horisontale placering efter at han blandt andet havde været ude på fjorden i en gummibåd med måleudstyr. Her var der ikke noget, der forstyrrede målingerne. På fjorden kunne han således finde kablet horisontalt, hvilket blev sammenholdt med stedet hvor kablet gennembrød jorden inde på land. Han havde også en landmåler med og har også i forløbet talt med Danboring for at høre om muligheden for, at den understyrede boring kunne dreje. De havde herefter drøftelser med A. Enggaard, både formanden på pladsen og ham der skulle forestå gravearbejdet. Vidnet syntes det var lidt pinligt, at de ikke helt kunne finde deres egen ledning. Dybden kunne han ikke måle sig frem til, men det skønnede han ikke nødvendigt for at meddele en gravetilladelse. Han kendte ham, der skulle grave som virkelig dygtig. Han ville

helt sikkert opdage kablet. Vidnet har på det grundlag udstedt gravetilladelse, men han har ikke givet lov til at spunse. Hvis han skulle spunse, skulle arbejdet have foregået længere væk fra kablet eller også skulle kablet have været frigravet. Arbejdet skal kun foretages mere end en meter fra kablets horisontale placering. Hvis ikke skal der ske frigravning. Dette gælder ikke dybden, som ikke kunne påvises med nogen grad af præcision. Der tages således kun højde for den horisontale placering. De giver kun tilladelse til spunsning, hvis kablet var frigravet. Det ville han have skrevet, hvis det var det, han meddelte tilladelse til. Det er vigtigt, at de er meget præcise af hensyn til sikkerheden, navnlig ved et stærkstrømskabel som dette. Strømmen kobles ud i forbindelse med arbejdet.

Årsagen til at der ikke i gravetilladelsen er anført nogen respektafstand er, at han gav tilladelse til gravning og ikke spunsning. På den baggrund havde han ingen betænkeligheder ved at meddele tilladelsen. Samarbejdet med A. Enggaard havde været suverænt og han vidste, at det var en rutineret graverfører, der skulle udføre opgaven. Godstykkelse på røret, der omkranser kablet var ca. en cm. og det mærker en rutineret graverfører inden han beskadiger kablet. Ved spunsning opdager man derimod ikke, hvad man kommer til undervejs.

Han har set borerapporten (ekstrakten side 76) og har helt sikkert talt med A. Enggaard om den. Borerapporten viser hvordan det pågældende firma har udført opgaven, men når de er nede i de dybder passer det ikke nødvendigvis. Ved alt under 4 meter er der så store usikkerheder, at det skal graves fri. Han husker ikke i dag, hvad han og A. Enggaard har talt om. Han har helt sikkert ikke godtaget de dybdeangivelser, som er anført i borerapporten. Han ved ikke, om borerapporten blev drøftet. Han kom tilbage til pladsen efter at skaden var sket. Han vidste ikke, at de skulle spunse lige over N1's kabel, men han vidste godt, at der blev spunset andre steder på pladsen. Hvis han havde fået den oplysning, havde han med sikkerhed stillet krav om en aftale om frigravning. A. Enggaard havde altid overfor ham overholdt deres aftaler om gravning. Da skaden skete stoppede A. Enggaard med det samme. Han talte med formanden med det samme og prøvede at måle hvor fejlen var. De testede kablerne og fandt ud af, at der var fejl, der hvor der var blevet spunset. Han var nogle dage på pladsen for at finde ud af, hvad der var sket. Man kunne ikke grave derned pga. grundvandet.

Han ved ikke hvem, der har lavet den indmålingen på kortet fra ledningsejerregisteret (ekstraktens side 77). Normalt ser han ikke tegninger på papir, men trækker dem elektroniske for at være sikker på at have de senest opdaterede tegninger. Han husker ikke nærmere om markeringen med rød streg på det nævnte kort.

Påvisningen af ledningen, hvor han var på fjorden, foregik forholdsvis kort tid efter, han var blevet tilkaldt. De skulle i den forbindelse sikre sig, at A. Eng-

gaard kunne komme videre med byggeriet. Påvisningen tog som han husker det nogle dage. Han markerede placeringen med en rød streg på asfalten. Han meddelte tilladelse til, at de måtte grave ved kablerne. Han er sikker på, at han har gjort opmærksom på, at borerapporten ikke angiver den nøjagtige dybde. Han har også udstedt arbejdstilladelsen i ekstraktens side 81. Den angik arbejde på pladsen i januar 2015. Han husker ikke, om de da drøftede borerapporten, men han havde set den også ved den lejlighed. Hvis han gav tilladelse til spunsning ville han skrive det under punktet "Beskrivelse af arbejdets art og sted", ligesom han ville få skrevet i arbejdstilladelsen nøjagtig, hvor spunsningen skulle foregå.

E har forklaret, at han har været i elbranchen i mange år. Han kom til HEF (der senere blev til N1) i 2015. I dag arbejder han med 60 kV-anlæg og i den forbindelse med løsningsmodeller til udbedring af skader. Han er uddannet elektriker og senere ingeniør. Han har tillige haft med kabellægning at gøre, herunder styrede underboringer. Efter skaden blev spunspladen hevet op og de fik foretaget videooptagelse af skaderne for at vurdere hvad de skulle gøre for at komme videre. Det var her han kom ind i billedet. Kablet var ikke fuldt intakt og de fik hevet det 800 meter lange kabel ud, hvilket i sig selv var et omfattende projekt. De skulle hele tiden sørge for, at de bevarede muligheden for at genetablere boringen. En ny boring ville have været ganske omkostningsfuld. De sørgede hele tiden for at passe på ikke at få savet den gren over, de sad på.

Med hensyn til hvad der var sket, har de kun videooptagelserne. Meterangivelsen 29,28 er der hvor skaden var sket. Det er dog svært at måle helt nøjagtigt, idet der er en vis usikkerhed. Dybden kan heller ikke angives helt præcist i borerapporten. Det er et metalrør, der skubbes fremad. Borerapporten forekommer rent visuelt som et flot arbejde. Det store rør kan godt flytte sig i forbindelse med etableringen, herunder når borerøret trækkes ud. Det er ikke normal procedure at måle op igen efter etableringen af røret. Han var ikke med, da boringen blev foretaget. Detailkendskabet til hvor godt det gik med boringen ligger hos den tyske virksomhed, der foretog den. Han ved ikke hvor langt inde i forløbet det passer med en hældning på 18 grader. Hvis der bores under almindelige landeveje i mindre end 10 meters dybde, kan de almindeligvis tillade sig at tro på den målte dybde. Jern m.v. i området kan dog give usikkerheder. Over 5 meter begynder tvivlen om dybden løbende at kunne komme ind. Når man graver – og ved at der er objekter – kan man stoppe i processen. Den mulighed har man ikke ved spunsning.

Udbedringen foregik over lang tid både ved eksterne og interne folk. Sidst i perioden var det udelukkende eksterne folk. De havde blandt andet Nordkabel inde til at grave mv. Danboring var også med til at se på røret via en styret underboring og kloakeringsfirmaet NKI udførte også arbejde.

Arbejdet faktureret i ekstraktens side 124 vedrører dette projekt. Der oprettes et projektnummer hos dem, hvorefter alt arbejde som vedrører projektet registreres på dette nummer. De anførte løntimer er interne. Det kunne være løn til ham eller intern ansat landmåler. Han vurderer dette ud fra timeprisen i fakturaen på side 125. Det ville være dyrere, hvis de skulle hyre f.eks. en ekstern landmåler. En ny rørføring ville have kostet 6.500 kr. pr meter blot for underboringen. Samlet ville den løsning have kostet et tocifret millionbeløb hvis de havde valgt at foretage en ny underboring.

Han var ikke ansat ved N1, da underboringen i sin tid blev foretaget. Han var da ansat ved et andet firma og husker, at han har talt med ham, der var projektleder for elselskabet på underboringen dengang.

I fakturaen på side 134 er udstedt af Eniig Forsyning A/S (HEF og Energi Midt, der bliver til Enig Forsyning). Energi Midt Net er netdelen af det fælles selskab. Firmaet er bygget op med en netdel og "dem der bygger". Der er tale om en fakturering internt i koncernen. De har bibeholdt samme system efter koncer-nændringerne. I fakturaen i ekstrakten side 135 er der anført entreprenøromkostninger. Han kan ikke umiddelbart se hvad den pågældende fremmede ydelse angår. Det kunne være timer fra Nordkabel, mens materialer er indkøbt af dem selv. Når fakturaen sendes til deres system går den automatisk til ham, der som projektleder gennemgår og godkender fakturaen. Han kan her i it-systemet se en fuldstændig detaljeringsgrad. Det ligger inde i systemet. De har et hierarki med hensyn til hvem, der kan tage stilling til udbetaling af hvad. Faktureringen omhandlet i ekstraktens side 142-143 drejer sig om løntimer. Han kan ikke se hvilke arbejder, der blev udført i forbindelse med de omhandlede 22 timer. Det kan efter timeprisen godt have været arbejde udført af ham selv over en længere periode.

De 6,40 timer som er omhandlet på side 172-173 kan godt være, at der har været indkaldt til et internt møde med deltagelse af nogen med en højere timefakturering end han ville have faktureret til. På side 122 – 123 er det formentlig hans egne timer over en periode. Beløbet på 154.468,68 kr. er som anført en fremmed ydelse. Han kan ikke af dette se hvad det vedrører, men det må fremgå af underbilag.

Han kan helt generelt bekræfte at alle de fremlagte bilag med projektnummeret 6012920046 vedrører projektet med at genetablere skaden.

F har forklaret, at han er ansat hos A. Engaard, hvilket han har været i 17 år. Han er nu afdelingschef for deres byggeafdeling. Han har tidligere arbejdet som projektchef i koncernen. Han er civilingeniør af uddannelse.

I 2006 erhvervede de hele havneområdet fra Aalborg Havn og udviklede i samarbejde med kommunen en plan for ændret anvendelse fra industri til beboelse. De har således stået for udvikling og projektering af musikhuskvarteret. Hans specifikke rolle i 2015 var projektchef. De byggede en to-etagers p-gælder og to solitære boligårne. Et af årnene skulle stå tæt på Østeråkanalen. De undersøger for diverse forhold, der har betydning på byggeriet, herunder blandt andet søgning i ledningsejerregisteret, LER. De vidste godt, at der lå en højspændingsledning i området. Det vidste de i øvrigt allerede inden planlægningen af byggeriet. Sådanne forhold kan have betydning for hvordan byggeriet skal designes. Samarbejdet med N1 (og dette selskabs forgængere) har været tæt og godt. Han har arbejdet sammen med G og H og på pladsen mest med D. Samarbejdet er godt og dialogen fin. Det var hans opfattelse, at N1 vidste hvilket arbejde, de skulle udføre. De har tit dialog om supplerende ledningsoplysninger.

Borerapporten på side 76 er et udsnit af en lang tegning. Boringen går ned under fjorden og i den forbindelse skal den ned under havnespunsen, der ligger i 15-16 meters dybde. Stationeringen viser længden fra startpunktet. Den bore-rapport brugte de til at sikre, at de ikke kom for tæt på ledningen. Byggegruppen kom i 2013 ikke i nærheden af ledningen. I den forbindelse blev der foretaget pæleramning, hvor også vinklede pæle blev rammet ned væk fra bygnin-gen. De undersøgte hvor tæt de kom på, men var enige om at de ikke ville komme tæt på. I og han havde dialog med de nævnte personer om det. De havde en margin på over 5 meter til kablet. De brugte borerapporten også på det tidspunkt. De havde ikke fået at vide, at angivelserne i borerapporten ikke skulle være præcise. Borerapporter eksisterer ikke i særlig stort omfang. Understyret boring foretages alene ved fjorde, veje eller lignende. De tager i disse situationer altid en dialog med ledningsejeren om det.

Kortet med kablets placering, ekstraktens side 77, modtog de, da de søgte i registeret. De havde som anført søgt allerede i 2013. Det kort viser alene ledningens vandrette forløb. I januar 2014 kom N1/HEF's folk ud og målte ledningen ind. Den lyserøde indtegnning på kortet i ekstrakten side 79 viser N1's indmåling, men på pladsen konkluderede de sammen med N1, at det var forkert. Det konstaterede de sammen med D fra N1.

Spunsarbejderne blev påbegyndt i juni 2015. Det er ham, der har lavet spunsplanen på side 98. Den viser området, ved Østerå, der skulle lukkes op. Løsningen blev at tage låget af, hvorfor det blev nødvendigt med en spuns op ad kanalen, som skulle stå tæt op af konstruktionen. Spunsen er den blå streg. Spunsplanen blev lavet efter de modtagne oplysninger. Området var fast belagt, kajkanten blev ikke rykket og underlaget blev ikke ændret. De modtog gravetilladelse, som det kan ses i ekstrakten side 80. Den omfatter tillige deres spunsarbejder.

Det handler for dem om at få lagt ledningerne spændingsløse af hensyn til sikkerheden. N1 nævnte ikke noget om, at boreplanen ikke kunne angive dybden. Det ville, som han ser det, på grund af grundvandet ikke være muligt at frilægge kablet. D satte i 2015 en streg på jorden med rødt. Vidnet så ikke markeringen blive sat, men var dagligt på pladsen og så at markeringen var der. N1 vidste, at der skulle spunses på stedet. De rammede ikke spuns ned lige ovenpå den røde streg. De kiggede på boreprofilen og talte om 1 meters sikkerhedsafstand. Længden på spunsen var 8 meter og den endte 8 meter nede i jorden. Placeringen kan f.eks. ses på billedet i ekstrakten side 106, det vil sige 8 meter regnet fra terræn. Da skaden skete opdagede de det ved, at fiberledninger slog ud på fiberoperatørens vagtcentral. De fik fat i N1 og talte om mange forskellige ting. En fra N1 sagde, at de nok godt vidste, at ledningen ikke gik så dybt. Hvis de havde vidst det havde de lavet en anden spunsplan.

Normalt søger de ledningsoplysninger om dybder, i f.eks. borerapporter. Han har erfaring med, at borerapporter er retvisende og nøjagtige. Det er den eneste sikkerhed man har. Han ved ikke hvordan man udfører en styret underboring. Han drøftede det med G og D fra N1. Det skete tidligere, i 2013, og igen i 2015. Ingen af de to sagde noget om, at borerapporten ikke kunne anvendes. Det er rigtigt, at N1 var på fjorden for at lokalisere ledningen. Det har sammenhæng med kortet på side 79 i forhold til den vandrette placering. De drøftede ikke dybden. Han har lavet de beregninger, der er anført i hånden på side 76. Han har ikke lavet beregninger på dybden 54 eller 58 meter fra kajkanten. Det var grundlaget for spunsplanen.

I relation til tilladelsen omfatter gravearbejde også spunsning. For dem er det vigtigste at få kablet spændingsløst. Der er i øvrigt mulighed for at stoppe ved spunsning og man kan heller ikke se røret, når man graver nede i et hul. Frigravning kan alene ske ved håndskovl. Det ville have været muligt at flytte spunsen en meter til siden. Det ville han ønske, de havde gjort. Ved 54 meter ville de være ude over respektafstanden på 1 meter. Det var deres forpligtelse over for kommunen at sætte spuns så tæt på Østerå som muligt.

Skønsmanden, C, har forklaret, at han er ingeniør med speciale i anlægsarbejder. Han kan vedstå den afgivne erklæring med ændringer publice-ret på portalen den 27. januar 2021.

Som det fremgår af besvarelsen af spørgsmål 4 anser han det for mest realistisk, at boringen fra start til kajkanten er en ret linje. Boringen skal ned under spunsen ved kajkanten, hvorfor det vil være det mest optimale med en retlinet boring for at nå under forhindringen (spunsen). Han vurderer, at forløbet med stor sandsynlighed er sådan. Det er også det, der fremgår af borerapporten. Som det fremgår af skemaet i besvarelsen af spørgsmål 4 er "b" antal meter fra gennem-brydningsstedet, mens den næstfølgende kolonne er meter fra kajkanten og "a"

er dybden. Ifølge skemaet falder boringen 3,25 meter pr. 10 meter. Boringen ligger rent faktisk lidt lavere end beregnet. Differencerne mellem den information man har fra borerapporterne og hans udregninger er indenfor det forventelige.

Dybder kan konstateres på forskellig måde. Det er ved boringen en elektronisk måling som foretages. En konstateret forskel i forhold til det målte kan skyldes at der er blevet foretaget terrænreguleringer. Det kan også skyldes fejl i bore-rapporten. Der er også andre mulige fejlkilder.

Mellem 62,70 og 52,70 meter fra kajkanten vil dybden ifølge hans beregninger være mellem 9,75 og 6,50 meter. Hans besvarelse af spørgsmål 2 er uændret som anført.

Måling af dybde er en elektronisk måling. Elektronik kan påvirkes af magnet-felter. Forløbet udenfor kajkanten (under fjorden) har alene akademisk interesse og burde nok ikke være medtaget i besvarelsen.

En gravetilladelse har flere formål, herunder at sikre at strømmen bliver taget fra kablet, men også at sikre sikkerhedsforskrifterne bliver iagttaget blandt andet for ikke at beskadige ledningen. Bygherres og ledningsejers interesser vejer ens efter hans vurdering. Parternes interesser lapper over hinanden.

Som anført i besvarelsen af spørgsmål 2 angiver en borerapport ikke ledningens placering med præcision. Placeringen kan afvige, dog ikke normalt "flere meter" fra det angivne. En usikkerhedsfaktor er hvis borerapporten er udført forkert, men der er som nævnt flere mulige fejlkilder, herunder som anført ovenfor den elektroniske rapportering.

Ad spørgsmål 3 har skønsmanden forklaret, at prøvegravning/frigravning vil være et "projekt i sig selv", som indebærer at entreprenøren kan henvende sig til bygherren, hvis det viser sig, at der skal frigraves. Der er kun det med i kontrakten, der er beskrevet i den. Yderligere gravning m.v. vil være en ekstraydelse.

Ad spørgsmål 1A har skønsmanden forklaret, at ved spunsarbejde vil man ikke kunne opdage hvis man kommer tæt på et kabel. Ved gravning med gravemaskine vil der dog også kunne være problemer med at se et kabel.

Parternes synspunkter

N1 A/S har i sit påstandsdokument anført følgende:

"...

ANBRINGENDER

Til støtte for den nedlagte påstand gør N1 følgende gældende:

3.1 Ansvarsgrundlaget

A.Enggaard er erstatningsansvarlig for den skade, der er forvoldt på N1's kabel, og skal derfor erstatte N1 omkostningerne til udbedring af denne skade, herunder omkostningerne forbundet med udskiftning af kablet.

Vurderingen af, hvorvidt A. Enggaard har handlet ansvarspådragende, skal baseres på et strengt culpaansvar, idet der er tale om en graveskade/skade sket ved spunsning.

Ved udførelse af gravearbejde og spunsning i nærheden af kabler og ledninger, skal der udvises særlig agtpågivenhed, både hvad angår planlægningen og hvad angår selve udførelsen. En sådan ekstra agtpågivenhed er ikke udvist af A. Enggaard.

Det er med skønserklæringen i fornødent omfang bevist, at der må udvises ekstra agtpågivenhed ved spunsning, og at en sådan ekstra agtpågivenhed ikke er udvist af A. Enggaard, jf. nærmere bl.a. afsnit 3.4 nedenfor.

A.Enggaard var vidende om, at det ikke var muligt at fastslå kablets placering med tilstrækkelig sikkerhed. A. Enggaard burde herefter have søgt oplysninger om kablets præcise placering. Dette kunne eksempelvis gøres ved at foretage en graveprøve.

I stedet spunsede A. Enggaard præcis på det sted, hvor kablet var beliggende, jf. billederne i bilag 5, side 8, der viser den røde spraymaling, som D, N1, havde påført. Da A. Enggaard ramte kablet, rykkede A. Enggaard blot arbejdet et par meter til siden. Dette kunne A. Enggaard således have gjort allerede inden spunsningen, hvorved risikoen for at beskadige N1's kabel var betydelig mindre.

Som professionel aktør har A. Enggaard en forpligtigelse til at undersøge, om der kan graves uden risiko for skadeforvoldelse. Efter det oplyste, havde A. Enggaard mulighed for at vælge en alternativ placering for spunsningen, og skaden kunne således have været undgået. A. Enggaard kunne med sin viden om risikoen have tilrettelagt sit arbejde på anden vis.

3.2 Gravetilladelsen (bilag 3)

Gravetilladelsen, som er udstedt til A. Enggaard (bilag 3), omfatter alene gravearbejde. Gravetilladelsen omfatter ikke spunsning. A. Enggaard har derfor fore-

taget spunsning uden tilladelse hertil og uden at udvise den fornødne agtpågivenhed.

For det tilfælde, at A. Enggaard havde anmodet om tilladelse til at nedramme spuns, ville N1 have forlangt, at der blev foretaget en frigravning af kablet, alternativt at der blev gravet prøvehuller, idet det ikke var muligt at påvise kablets præcise placering. A. Enggaard ville derfor ikke have opnået den meddelte gravetilladelse (bilag 3), hvis A. Enggaard havde oplyst korrekt om karakteren (spunsning) af det påtænkte arbejde.

Der gælder krav om særlig agtpågivenhed ved spunsning, idet der ikke er mulighed for at stoppe arbejdet, som er tilfældet ved gravearbejde. Det beskadigede kabel var beliggende i et rør, og havde dermed en højere beskyttelsesklasse, end hvis kablet ikke havde ligget i et rør. Skaderisikoen ved gravearbejde er derfor betydelig mindre end ved spunsning, idet man ved gravearbejde vil kunne stoppe arbejdet, når man bliver opmærksom på røret. Dette er ikke muligt ved spunsning. A. Enggaard må selv bære ansvaret for den forøgede skaderisiko, der er ved spunsning.

Skønsmanden har i sin besvarelse af spørgsmål IA bekræftet, at ét af formålene med en gravetilladelse, som den N1 har udstedt til A. Enggaard, er, at der er mulighed for at indstille gravearbejderne, hvis der graves for tæt på kablet. Det er ikke muligt ved spunsning. Denne besvarelse understøtter således også, at der skal udvises ekstra agtpågivenhed – ikke blot ved spunsning – men også ved gravearbejde i almindelighed.

3.2.1 N1's viden om spunsning

N1 var ikke vidende om, at der ville blive foretaget spunsning i nærheden af N1's kabel. D fra N1 var heller til stede på byggepladsen, da skaden skete og havde dermed heller ikke mulighed for at stoppe spunsningen. D ankom først til byggepladsen adskillige timer efter skaden, jf. bilag 11.

A.Enggaard har bevisbyrden for, at N1 var vidende om spunsningen. Denne bevisbyrde er ikke løftet.

3.3 Respektafstande

A.Enggaard var bekendt med, at der i forbindelse med A. Enggaards grave- og spunsarbejde var respektafstande, som skulle iagttages, jf. bilag 3 og 4. Disse respektafstande er ikke iagttaget, og A. Enggaard ifalder derfor også på dette grundlag et erstatningsansvar.

A.Enggaard er professionelle og håndterer på daglig basis nedgravede kabler.

3.4 Borerapporten (bilag A)

A.Enggaard har ved sit arbejde lagt til grund, at stærkstrømskablet var placeret i en dybde på ca. 10 meter i en afstand på 51,7 meter fra kajkanten, jf. beregningerne på bilag A. Borerapporten angiver imidlertid ikke kablets præcise placering.

Som professionel entreprenør burde A. Enggaard have viden om, at det ikke på baggrund af en borerapport er muligt at fastslå et kables præcise placering, idet det bl.a. forudsætter, at overfladen er plan, og at overfladen er på samme niveau, som da kablet blev nedgravet. Hertil kommer, at A. Enggaard ikke spundede 51,7 meter fra kajkanten – som udregningen var baseret på – men i stedet 54 meter fra kajkanten og ville have fortsat længere væk fra kajen. A. Enggaard har ikke bevist at have foretaget nærmere analyser af de mulige risici, herved i forhold til usikkerheden om kablets vertikale placering (dybde) og har dermed også på dette grundlag handlet culpøst, jf. nærmere pkt. 3.4.1 nedenfor.

N1 udtaler sig som udgangspunkt aldrig om kablens dybde grundet usikkerheden forbundet med denne. N1 advarede også A. Enggaard om, at den præcise dybde af kablet ikke var kendt.

I forhold til borerapportens præcision, angiver skønsmanden i sin besvarelse af spørgsmål 2, at:

"En borerapport angiver ikke ledningens placering med præcision, der er tale om kablets formodede (planlagte) dybde og retning. - Placeringen afviger dog ikke normalt 'flere meter' fra det angivne."

Med skønsmandens besvarelse af spørgsmål 2, er det således bevist, at en borerapport ikke angiver kablets præcise placering, hvorfor A. Enggaard burde have udvist ekstra agtpågivenhed.

3.4.1 Udregninger på baggrund af borerapporten

Det fremgår af de beregninger, som A. Enggaard har anført på borerapporten (bilag A), at A. Enggaard har lagt til grund, at kablet ville være placeret 10 meter under jorden ved en afstand på 51,7 meter fra kajkanten.

Skønsmanden har i sin besvarelse af spørgsmål IB oplyst, at beregningerne i spørgsmål 4 er baseret på følgende forhold:

*"- at terræn er vandret og på samme niveau som vist
- at afstand fra boringens udgangspunkt og til kajkant er som vist, lig 82,70 m"*

- at den angivne vinkel er som vist, lig 18"

og at:

"Såfremt nogle forhold ændres efter boringens udførelse, vil ovennævnte forudsætninger ændres. – Eksempelvis vil en sænkning af terrænet på f.eks. 2 m, påvirke at dybden er tilsvarende mindre, og 'den vandrette stationering' for startpunktet vil ligeledes ændres, - en flytning af kajkanten - havnens forløb - vil også ændre 'den vandrette stationering'."

Henset til, at A. Enggaards beregning er baseret på en afstand fra kajkanten, som A. Enggaard ikke spunsede i, og eftersom A. Enggaards beregning er baseret på et vandret terræn og forhold, som i øvrigt ikke er i overensstemmelse med byggepladsens faktiske omstændigheder, burde A. Enggaard som professionel entreprenør have haft viden om disse forhold, og på baggrund heraf have udvist ekstra agtpågivenhed ved spunsningen.

3.5 Gæsteprincippet

Gæsteprincippet finder ikke anvendelse. N1 er derfor ikke selv ansvarlig for reparation, flytning og beskyttelse af stærkstrømskablet.

Gæsteprincippet indebærer, at N1 som ledningsejer er "gæst" hos ejeren af en ejendom. Hvis ejeren af ejendommen ("værten") ønsker at ændre anvendelsen af arealet, og det derfor bliver nødvendigt at omlægge eller forstærke forsyningsledningerne, skal ledningsejeren som udgangspunkt betale omkostningerne, der er forbundet hermed. Konceptet er, at ledningsejeren som "gæst" i fremmed ejendom skal adlyde "værtens" anvisninger.

A.Enggaard har gjort gældende, at eftersom A. Enggaard er i koncern med ejeren af grunden (Østre Havnepromenade A/S), og eftersom ejeren skulle benytte arealet, er A. Enggaard ansvarsfri. Dette er udtryk for en åbenbar forkert anvendelse af gæsteprincippet.

Først og fremmest er det kun ejeren af grunden, dvs. Østre Havnepromenade A/S, der kan gøre gæsteprincippet gældende, og ejeren er ikke part i sagen. Allerede derfor kan A. Enggaard ikke støtte ret på gæsteprincippet. Selv hvis A. Enggaard kunne gøre gæsteprincippet gældende, skal et krav om flytning eller beskyttelse af ledningen fremsættes, før man påbegynder arbejdet, og dette er ikke tilfældet i nærværende sag, hvor der ikke er fremsat krav om flytning af kablet, hverken før eller efter arbejdets udførelse.

Selv hvis gæsteprincippet måtte finde anvendelse, betyder det ikke, at A. Enggaard kan fraskrive sig ethvert ansvar. A. Enggaard skal stadig udvise fornøden

agtpågivenhed i forbindelse med arbejdet. En agtpågivenhed, der ikke er blevet udvist.

3.6 N1's tabsopgørelse

N1 har lidt et erstatningsretligt relevant tab.

N1's tabsopgørelse (Støttebilag 1) med underliggende fakturaer (bilag 10) er tilstrækkelig dokumentation for tabet.

N1 bemærker, at N1 har iagttaget sin tabsbegrænsningspligt gennem udskiftningen, idet en ny rørføring ved styret underboring ville have kostet i omegnen af 12-13 mio. kr.

..."

A. ENNGAARD A/S har i sit påstandsdokument anført følgende:

" ...

Anbringender

Til støtte for den nedlagte frifindelsespåstand gøres det gældende, at N1 ikke har godtgjort, at A. Enggaard har handlet ansvarspådragende overfor N1, hvorfor der ikke er grundlag for at holde A. Enggaard erstatningsansvarlig for det af N1 påståede tab.

Herudover gøres det gældende, at N1 selv hæfter for skaderne på ledningen, da hensynene bag gæsteprincippet finder anvendelse.

Endelig gøres det gældende, at N1 ikke har dokumenteret sit påståede tab, der bestrides.

2.1 A. Enggaard har ikke handlet ansvarspådragende

Det gøres gældende, at A. Enggaard ikke har handlet ansvarspådragende overfor N1, og at A. Enggaard har opfyldt sine forpligtelser i forbindelse med tilrettelæggelsen og udførelsen af spunsarbejderne i juni 2015 samt indhentet alle nødvendige og tilgængelige ledningsoplysninger fra N1 for at undgå enhver skade på N1's ledning.

Hertil gøres det gældende, at skaderne på N1's ledning alene skyldes, at N1 har udleveret forkerte og misvisende ledningsoplysninger til A. Enggaard, hvilket ikke skal komme A. Enggaard til last.

Hertil bemærkes følgende:

2.1.1 A. Enggaard har indhentet ledningsoplysninger hos N1 i overensstemmelse med ledningsejerloven

Det gøres gældende, at A. Enggaard har overholdt alle forskrifter i forbindelse med indhentelse af ledningsoplysninger forud for sine spunsarbejder i overensstemmelse med ledningsejerloven.

A.Enggaard har således indhentet ledningsejeroplysninger hos ledningsejerregisteret og ledningsoplysninger hos N1 i overensstemmelse med den dagældende ledningsejerlov § 9.

De af N1 udleverede ledningsoplysninger blev indhentet og anvendt af A. Enggaard for at sikre, at bygge- og spunsarbejderne på byggepladsen ved opførelsen af Musikhuskvarteret blev tilrettelagt på en forsvarlig måde og således, at A. Enggaards byggearbejder ikke ville beskadige N1's ledning.

For det første har N1 udleveret ledningsoplysningerne i borerapporten i bilag 2 og bilag A til A. Enggaard. Borerapporten angiver N1's lednings vertikale (lodrette) forløb under Limfjorden, og A. Enggaard benyttede borerapporten til at udregne kablets dybde i det byggeareal, hvor A. Enggaard skulle arbejde.

For det andet har A. Enggaard i overensstemmelse med den dagældende ledningsejerlovs § 9 ansøgt om at modtage ledningsoplysninger i ledningsejerregisteret, hvorved N1 udleverede de ledningsoplysninger, der fremgår af sagens bilag C og D til A. Enggaard, der viser N1's lednings horisontale (vandrette) forløb.

For det tredje har A. Enggaard i overensstemmelse med den dagældende ledningsejerlovs § 8 – og for at være helt sikre på placeringen af N1's ledning forud for spunsarbejderne i 2015 – anmodet N1 om at påvise ledningens horisontale forløb, hvilket D fra N1 gjorde ved at spraymale på asfalten på byggepladsen forud for spunsarbejderne.

Det gøres hertil gældende, at N1 var vel vidende om, at der skulle rammes spuns med en længde på 8 meter i nærheden af ledningen, hvilket D også var bekendt med, da han påviste ledningens horisontale forløb med spraymaling. Dette følger af e-mailkorrespondancen i bilag 8, s. 3 af 29. september 2015.

I forbindelse med A. Enggaards arbejder underskrev N1 en gravetilladelse til A. Enggaard jf. bilag 3 forud for spunsarbejderne, og det gøres gældende, at der ifølge praksis ikke gives særskilte tilladelser til spunsarbejder, og at gravetilla-

delsen i bilag 3 omfatter spunsarbejder. Gravetilladelsen i bilag 3 blev af N1 forlænget elektronisk.

Det fremgår af gravetilladelsen i bilag 3, at N1 har valgt ikke at udfylde de vandrette og lodrette respektafstande til N1's ledning, men i stedet har henvist til Dansk Energis vejledning "Pas på ledningerne og livet", der er fremlagt som bilag 4.

Det følger af "Pas på ledningerne og livet", at en entreprenør skal kontakte ledningsejeren, hvis man skal arbejde inden for respektafstanden til ledningen, der i henhold til vejledningen er 1 meter horisontalt fra kablet. Vejledningen angiver ikke nogen vertikal (lodret) respektafstand.

Det gøres gældende, at A. Enggaard i overensstemmelse med ledningsejerloven og fast praksis indhentede alle nødvendige og tilgængelige oplysninger om N1's ledning forud for A. Enggaards arbejder.

Herudover indhentede A. Enggaard en gravetilladelse fra N1, og overholdt respektafstanden til N1's ledning i henhold til "Pas på ledningerne og livet", samt kontaktede N1 med henblik på at få påvist kablets horisontale forløb, hvilket D fra N1 gjorde, vel vidende om A. Enggaards forestående spunsarbejder.

På trods af disse foranstaltninger blev N1's ledning alligevel beskadiget under A. Enggaards spunsarbejder, da N1's ledningsoplysninger var forkerte, hvilket ikke skal komme A. Enggaard til last.

2.1.2 A. Enggaards benyttelse af ledningsoplysningerne fra N1 og skønsmandens vurdering af ledningsoplysningerne

Det gøres gældende, at skaderne på N1's ledning alene skyldes, at N1's ledningsoplysninger i borerapporten var forkerte.

I den forbindelse gøres det gældende, at N1 hverken i forbindelse med A. Enggaards arbejder i perioden fra 2013 til 2015 eller i forbindelse med spunsarbejderne i juni 2015 har bemærket, at borerapporten i bilag A ikke skulle angive N1's lednings placering under jorden med præcision.

Hertil bemærkes, at borerapporten i forbindelse med A. Enggaards øvrige arbejder med f.eks. at ramme byggepæle i jorden ligeledes blev anvendt som ledningsoplysning til at angive N1's lednings vertikale (lodrette) forløb.

Skønsmanden er i sagen blevet bedt om at tage stilling til de oplysninger, der kan udledes af borerapporten i bilag 2 og bilag A.

Det fremgår således af skønsmandens besvarelse af spørgsmål 4 i skønserklæringen af 21. marts 2020, at N1's kabel ifølge borerapporten falder lineært med 3,25 meter pr. 10 meter fra kablets gennembrydning af overfladen (L), 82,7 meter fra kajen til Limfjorden.

Skønsmanden har ved besvarelsen af samme spørgsmål givet følgende formel, der kan benyttes til at udregne dybden af kablet ifølge borerapporten:

$$\text{Kablets dybde} = 0.325 \times L.$$

Det fremgår af A. Enggaards håndskrevne noter på bilag A, at A. Enggaard havde udregnet, at N1's kabel ville befinde sig i en dybde på 10 meter ved en afstand på 51,7 meter fra kajkanten (svarende til 31 meter fra gennembrydningspunktet).

Indsættes denne variabel i skønsmandens formel til udregning af kablets dybde, viser ligningen, at N1's kabel ifølge borerapporten, befandt sig 10,08 meter under jorden i en afstand på 51,7 meter fra kajkanten (svarende til 31 meter fra gennembrydningspunktet).

På baggrund heraf gøres det gældende, at A. Enggaards anvendelse af borerapporten i bilag A var korrekt og forsvarlig, da A. Enggaards beregninger af N1's lednings dybde på bilag A stemmer overens med skønsmandens formel.

Da borerapporten viste, at N1's ledning befandt sig 10 meter under jorden, valgte A. Enggaard at benytte en spuns med en længde på 8 meter for at holde en forsvarlig respektafstand til N1's kabel i forbindelse med spunsarbejderne.

I forbindelse med spunsarbejderne udarbejdede A. Enggaard en spunsplan, der er fremlagt som bilag E. Af spunsplanen fremgår, at A. Enggaard valgte at rykke spunsen lidt mod øst efter 54 meter fra kajen for at undgå at komme for tæt på A. Enggaards lednings placering i henhold til ledningsoplysningerne i bilag C og D, der viser, at ledningen løber fra sydøstlig til nordvestlig retning.

Af bilag 12, der er en videofilm af skaden, fremgår det, at skaden formentligt er opstået i en afstand på mindst 29,34 meter fra gennembrydningen af overfladen.

Indsættes dette i skønsmandens formel, burde N1's ledning ifølge borerapporten have befundet sig mindst 9,53 meter under overfladen på stedet, hvor skaden indtraf, hvorfor A. Enggaard i henhold til borerapporten overholdt en respektafstand på 1.53 meter fra N1's ledning ved at ramme spuns med en længde på 8 meter.

Som anført ovenfor under 2.1.2, havde N1 ikke angivet nogen respektafstande i gravetilladelsen i bilag 3, men alene henvist til vejledningen "Pas på ledningerne og livet", der angiver en respektafstand på 1 meter.

2.1.3 Ledningsoplysningerne fra N1 var forkerte

Det kan lægges til grund, at de af N1 udleverede ledningsoplysninger var forkerte, da en spuns med en længde på 8 meter beskadigede N1's ledning et sted under jorden, hvor kablet faktisk lå højere end oplyst i de af N1 udleverede ledningsoplysninger.

Skønsmanden har i besvarelsen af spørgsmål 2 i skønserklæringen bemærket, at en borerapport angiver et kables formodede dybde og retning, og at placeringen af ledningen ifølge en borerapport normalt ikke afviger "flere meter" fra det i borerapporten angivne.

A Enggaard kunne således ikke have forventet, at N1's ledning skulle befinde sig andre steder end som angivet i de af N1 udleverede ledningsoplysninger i borerapporten. Hertil bemærkes, at N1, der var vidende om A. Enggaards spunsarbejder, ikke havde bemærket, at borerapporten ikke kunne benyttes til at angive ledningens præcise placering, hvilket kunne have været gjort, da Henrik Jensen fra N1 påviste ledningens horisontale forløb forud for spunsarbejderne.

Det følger af FED 2016.88 Ø, at det er ledningsejeren selv, der bærer ansvaret for, at de udleverede ledningsoplysninger er korrekte, og det kan således ikke lægges en entreprenør til last, at ledningsoplysningerne er ukorrekte.

Herudover er det ifølge U 2014.925 H ledningsejerens pligt at sikre sig, at entreprenøren modtager den nødvendige information til at udføre sine arbejder, så ledningen ikke beskadiges. Hvis dette ikke er muligt, skal ledningsejeren selv påvise ledningens forløb, hvilket netop er sket i nærværende sag, da D fra N1 påviste ledningens forløb på byggepladsen med rød spraymaling.

Ledningsejerloven undergik en række ændringer, der trådte i kraft den 23. januar 2020, hvor kravene til de af ledningsejeren udleverede ledningsoplysninger skærpes yderligere.

Af forarbejderne til lovændringen fremgår, at ledningsoplysningerne skal have en sådan præcision og udformning, at ledningsoplysningerne kan tjene deres formål, der er at være et planlægningsgrundlag for gravearbejde for at undgå graveskader.

Lovforarbejderne henviser ligeledes til retspraksis på området og anfører følgende om gældende ret angående krav til de ledningsoplysninger, der udleveres af ledningsejeren:

”Dommene viser, at ledningsejer er ansvarlig for at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger eller indgå aftale med graveaktøren om påvisning, hvis ledningsejer ikke kan udlevere de nødvendige ledningsoplysninger, og at graveaktøren er forpligtet til at grave under hensyntagen til disse ledningsoplysninger. Ledningsejer har således fået erstatning for en graveskade, hvis graveaktøren f.eks. har gravet uden at have indhentet ledningsoplysninger eller uden at anvende de indhentede ledningsoplysninger. Graveaktøren er derimod blevet frifundet, når de modtagne ledningsoplysninger har været mangelfulde, og der ikke har været noget på graveområdet, der har givet mistanke om, at ledningsoplysningerne ikke skulle være korrekte”. (A. Enggaards understregning)

Det er med andre ord N1's ansvar at lokalisere sin egen ledning og sikre, at A. Enggaard har modtaget tilstrækkelig information om ledningens forløb, således at skader på ledningen kan undgås.

Der har ikke været nogen forhold under A. Enggaards øvrige arbejder i perioden 2013-2015, der har givet grundlag til mistanke om, at borerapporten i bilag A var misvisende, hvorfor A. Enggaard skulle have udvist ekstra særlig agtpågivenhed ved at benytte borerapporten til at angive ledningens vertikale forløb.

Det er således N1's risiko, at ledningsoplysningerne angående N1's kabel var mangelfulde, således at N1's lednings placering afveg fra, hvad N1 havde oplyst i ledningsoplysningerne.

På baggrund af ovenstående gøres det sammenfattende gældende, at A. Enggaard har overholdt alle forskrifter i forbindelse med tilrettelæggelsen og udførelsen af spunsarbejderne, og det fastholdes, at skaderne på N1's ledning alene skyldes, at N1 har udleveret forkerte og mangelfulde ledningsoplysninger til A. Enggaard, hvorfor A. Enggaard skal frifindes for det af N1 påståede krav.

Hertil bemærkes, at det ikke var muligt at foretage en prøvegravning i området for at lokalisere N1's ledning forud for spunsarbejderne, da grundvandet på grund af Limfjordens nærhed til byggepladsen ikke ville kunne tillade dette. Skønsmanden har desuden fastslået, at en prøvegravning var umulig, jf. skønsmandens besvarelse af spørgsmål 3 i skønserklæringen.

2.2 N1 hæfter selv for skaderne da gæsteprincippet finder anvendelse

Det gøres gældende, at N1 selv hæfter for skaderne på N1's ledning, da hensynene bag gæsteprincippet finder anvendelse.

Gæsteprincippet finder anvendelse, når en ledningsejer ejer en ledning, der befinder sig på en grundejers grund, uden at der betales vederlag til grundejeren, og medmindre, der er indgået en helt klar aftale om, at gæsteprincippet ikke finder anvendelse.

Modydelsen for, at man som ledningsejer har ledninger liggende vederlagsfrit på en grundejers grund er, at ledningerne ligger på grunden for ledningsejerens egen regning og risiko.

Det gøres gældende, at N1 ikke betaler vederlag for at have stærkstrømsledningen liggende på Øster Havnepromenade A/S' byggegrund, og at der ikke er indgået særskilt aftale om, at gæsteprincippet ikke finder anvendelse.

Gæsteprincippet medfører således, at det er N1's risiko, at ledningen befinder sig på Øster Havnepromenade A/S' byggegrund, hvorfor N1 selv er ansvarlig for i nødvendigt omfang af reparere, flytte og beskytte sit kabel.

I forlængelse af det ovenfor anførte under 2.1 bemærkes i øvrigt, at gæsteprincippet ifølge U 2019.464 H medfører, at en ledningsejer, der er "gæst" må være nærmest til at vide, hvor ledningsejerens ledninger ligger placeret under jorden, og til at fremskaffe de nødvendige oplysninger herom til en entreprenør, der skal bygge på grunden, så skader på ledningen undgås.

Da N1 er "gæst" ved at have ledningen liggende vederlagsfrit på byggegrunden, er det N1, der er nærmest til at komme med præcise oplysninger om ledningens placering, der desuden ligger på byggegrunden for N1's egen regning og risiko, hvorfor N1 selv hæfter for skaderne på N1's ledning.

2.3 N1 har ikke dokumenteret sit påståede tab

Det gøres gældende, at N1 ikke har dokumenteret sit påståede tab, og at N1's tabsopgørelse er mangelfuld.

Hertil bemærkes følgende:

2.3.1 N1's påståede afholdte omkostninger er udokumenteret

Først og fremmest bemærkes, at de fremlagte fakturaer i bilag 10 er fremlagt uden nogen uddybende forklaring om - eller henvisning til, hvilke ydelser, løntimer og varer, som fakturaerne omfatter, og om disse udgiftsposter i det hele taget vedrører reparationsarbejderne på N1's ledning.

Som eksempel herpå er udgiftsposten i de fremlagte fakturaer og i støttebilag 1, som N1 har kaldt "fremmede ydelser" ikke dokumenteret med andet end en angivelse i de interne fakturaer.

Som et eksempel kan henvises til bilag 10.7, hvor der er angivet en "fremmed ydelse" til en værdi af 112.504,50 kr., uden nogen yderligere dokumentation for eller henvisning til denne ydelse, og om ydelsen faktisk vedrører et udført arbejde i forbindelse med skaden på N1's ledning.

Det gøres således gældende, at hele tabsposten, som N1 har kaldt "ydelse" og "fremmede ydelser" er udokumenteret, og det fremgår af støttebilag 1, at de erhvervede ydelser i alt udgør et påstået tab på 1.345.426,40 kr. ud af det samlede påståede krav på 2.512.442,04 kr.

Disse "ydelse" svarer til 53,5 % af N1's samlede påståede krav mod A. Enggaard, og er således totalt udokumenterede foruden en henvisning i en intern faktura, der i øvrigt viser, at ydelserne og de øvrige arbejder er udført af selskabet EnergiMidt Net A/S, der i dag hedder Norlys Infrastruktur A/S, og som er koncernforbundet med N1.

Det forhold, at N1's påståede tab vedrører udokumenterede ydelser, som N1 har betalt sit moderselskab for at udføre, må lede til en skærpet bevisbyrde for, at ydelserne, for hvilke de påståede omkostninger kræves dækket af A. Enggaard, var nødvendige og rimelige og som minimum, at ydelserne faktisk vedrører udbedring af skaderne på N1's kabel.

Det gøres ligeledes gældende, at omkostningsposterne vedrørende "løntimer" og "materialer" er udokumenterede, da det ikke ses godtgjort, at beløbene, der er opkrævet for disse poster, er rimelige og nødvendige i forhold til det faktisk udførte arbejde.

Sammenfattende gøres det gældende, at N1 ikke har dokumenteret sit påståede tab, hvilket eksempelvis ville kunne have været gjort under det allerede foretagne syn og skøn, som N1 oprindeligt ikke mente, der var behov for at udmelde, jf. N1's replik af 20. august 2018.

2.3.2 Støttebilag 1 er mangelfuldt

I forlængelse af ovenstående gøres det gældende, at støttebilag 1 ikke kan benyttes som en oversigt over de i bilag 10 fremlagte fakturaer, da fakturabeløbene f.eks. ikke stemmer overens med oversigten i støttebilag 1.

På baggrund af ovenstående gøres det gældende, at støttebilag 1 ikke kan benyttes i sagen til støtte for N1's påståede tabsopgørelse, og det gøres sammenfattende gældende, at N1 ikke har dokumenteret sit påståede tab.
..."

Parterne har under hovedforhandlingen nærmere redegjort for deres opfattelse af sagen.

Rettens begrundelse og resultat

Ansvarsgrundlaget

Det er ubestridt, at der den 15. juni 2015 i forbindelse med A. Enggaards nedramning af spuns skete skade på N1's højspændingskabel. Det kan efter bevisførelsen, herunder A. Enggaards plan for spunsarbejdet (ekstrakten side 98) sammenholdt med de afgivne forklaringer og landinspektørøpmålingen i ekstrakten side 212 lægges til grund, at A. Enggaard fra placeringen 54 meter fra kajkanten rykkede spunsen mod øst for at undgå, at komme for tæt på højspændingskablet. 54 meter fra kajkanten svarer til 28,7 meter fra kablets "gennembrydningssted". Her burde kablet ifølge borerapporten sammenholdt med skønsmandens udregninger have befundet sig i en dybde på $(28,7 \times 0,325 =) 9,32$ meter. Det kan lægges til grund, at spunsen var 8 meter nede i jorden på stedet.

Ifølge skønsmandens besvarelse af spørgsmål 2 angiver en borerapport ikke ledningens dybde med præcision. Der er tale om en formodet dybde, omend placeringen normalt ikke afviger "flere meter" fra det angivne.

Parterne er under sagen enige om, at den horisontale placering af kablet var som anført i ledningsoplysningerne, jf. herved kortet i ekstraktens side 77 og det var efter forklaringerne afgivet af såvel D som F også den horisontale placering af kablet, parterne lagde til grund forinden arbejdet blev igangsat.

Det kan således lægges til grund, at A. Enggaard foretog spunsarbejde med en spuns på 8 meter over et højspændingskabel på et sted, hvor der var cirka 9,32 meter ned til den formodede placering af kablet. Det kan også lægges til grund, at det ville have været muligt at indrykke spunsen mod øst fra en placering tættere ved fjorden end 54 meter.

Herved har A. Enggaard handlet ansvarspådragende. Der skal udvises en særlig agtpågivenhed med hensyn til planlægningen og udførelsen af gravearbejde i nærheden af et højspændingskabel. Kravene til denne agtpågivenhed må antages at blive skærpet yderligere, når der er tale om spunsning, hvor der slet in-

gen mulighed er for at følge arbejdets forløb nede i jorden. En sådan særlig agtpågivenhed har A. Enggaard ikke udvist i forbindelse med arbejdet.

Retten finder herved ikke, at de unøjagtigheder, der må antages at være mellem borerapportens angivelser og kablets faktiske dybde har en sådan størrelse, at dette giver grundlag for at fritage A. Enggaard for ansvar. Der henviser i den forbindelse også til skønsmandens besvarelse af spørgsmål 2.

Det som A. Enggaard har anført om gæsteprincippet, kan ikke føre til noget andet resultat.

Kravets størrelse

Som sagen er forelagt retten kan det lægges til grund, at N1 har konteret i alt 2.512.442,04 kr. på projektet med at udbedre skaderne.

Heraf udgør "eksterne ydelser" ifølge de fremlagte fakturaer (sammenholdt med støttebilag 2 udarbejdet af N1) 1.347.362,30 kr. Retten finder det efter forklaringen afgivet af vidnet E sammenholdt de fremlagte fakturaer bevist, at de pågældende eksterne ydelser er afholdt af N1 og at disse udgifter har været rimelige og nødvendige for at udbedre skaderne. Det samme gælder posten "eksterne varer" på i alt 57.280,46 kr.

Med hensyn til posterne "interne løntimer" og "interne varer" finder retten ikke N1's tab godtgjort i det fulde omfang. Retten lægger i den forbindelse til grund, at der i de anførte timepriser må anses for indeholdt en vis fortjeneste. Det samme må antages at være gældende ved koncerninterne indkøb af varer. De nævnte forhold er ikke belyst nærmere under sagen, herunder ved eventuelt syn og skøn. Hertil kommer, at rimeligheden af det koncerninterne timeforbrug, blandt andet til administrative forhold, ikke forekommer dokumenteret i fuldt omfang. På den baggrund nedsætter retten skønsmæssigt disse poster således at posten "interne varer" fastsættes til 475.000 kr. og "interne løntimer" til 225.000 kr.

N1's påstand imødekommes derfor i følgende omfang:

Eksterne ydelser	1.347.362,30 kr.
Eksterne varer	57.280,46 kr.
Interne varer	475.000,00 kr.
Interne løntimer	225.000,00 kr.
I alt	2.104.642,76 kr.

Hertil kommer renter som anført nedenfor.

Efter dette resultat skal A. Enggaard betale sagsomkostninger til N1. Sagsomkostningerne er efter sagens værdi, forløb og udfald fastsat til dækning af advokatudgift med 110.000 kr. (ekskl. moms), af retsafgift af det vundne beløb med 50.820 kr. og skønsudgifter afholdt af N1 med 4.200 kr., i alt 165.020 kr. N1 A/S er momsregistreret.

THI KENDES FOR RET:

A. Enggaard A/S skal til N1 A/S betale 2.104.642,76 kr. med tillæg af procesrente fra sagens anlæg den 11. juni 2018 og til betaling sker.

A. Enggaard A/S skal til N1 A/S betale sagsomkostninger med 165.020 kr.

Beløbene skal betales inden 14 dage.

Sagsomkostningerne forrentes efter rentelovens § 8 a.

VESTRE LANDSRET DOM

afsagt den 28. juni 2022

Sag BS-13242/2021-VLR
(11. afdeling)

A. Enggaard A/S
(advokat Casper Frederik Kowalczyk)

mod

N1 A/S
(advokatfuldmægtig Ninna Thalund)

Retten i Aalborg har den 23. marts 2021 afsagt dom i 1. instans (sag BS-20097/2018-ALB).

Landsdommerne Cecilie Kabel Revsbech, Jens Hartig Danielsen og Tobias Albrechtsen (kst.) har deltaget i ankesagens afgørelse.

Påstande

Appellanten, A. Enggaard A/S, har påstået frifindelse, subsidiært at A. Enggaard A/S til indstævnte, N1 A/S, skal betale et af landsretten fastsat mindre beløb end påstået af N1 A/S.

N1 A/S har gentaget sin påstand for byretten, subsidiært påstået stadfæstelse.

Supplerende sagsfremstilling

For landsretten er blandt andet fremlagt referat af 12. januar 2022 af virtuel skønsforretning, supplerende skønserklæring af 24. januar 2022 og skønsmændens ændrede svar af 27. maj 2022 på spørgsmål SS 4.

Forklaringer

F, D og E har afgivet supplerende forklaring.

Skønsmand C og G har endvidere afgivet forklaring.

F har supplerende forklaret, at ved anlægsarbejder registrerer A.

Enggaard som entreprenør det konkrete anlægsarbejde på ledningsejerregisterets hjemmeside. Herefter modtager selskabet en kvittering fra registeret, hvoraf fremgår, at en anmodning er videresendt til de relevante ledningsejere. Ledningsejerne svarer herefter og oplyser, om de har ledninger i det område, hvor entreprenøren arbejder.

Da skaden skete, var han leder af A. Enggaards projekt ved havnen i Aalborg. A. Enggaards byggesag begyndte fysisk i 2013. I forbindelse med at selskabet skulle ramme funderingspæle ned i jorden, søgte det om ledningsoplysninger for området. N1 gav i den forbindelse hurtigt en arbejdstilladelse til nedramning af nogle skrå funderingspæle, der skulle nedsættes 5 meter fra det pågældende højspændingskabel. I den forbindelse havde A. Enggaard en dialog med N1 om kablets placering. Da A. Enggaard senere planlagde arbejdet med spunsvæggen, vidste man derfor, at der lå et kabel i området.

Forud for at han underskrev N1's arbejdsinstruktion, sikrede han sig, at under A. Enggaards arbejde ville kablet være spændingsløst. Det var klart for N1, at A. Enggaard skulle nedramme spuns ved kablet. Han talte med D fra N1 og gjorde ham bekendt med, at de skulle spuns i nærheden af kablet. Når der i arbejdsinstruktionen under "Beskrivelse af arbejdets art og sted" er anført "Gravearbejde ved Ø. Havnegade i Aalborg" omfatter det også nedramning af spuns. De arbejdstilladelser, som han har modtaget for arbejder andre steder, hvor de har anvendt spuns, har ikke set anderledes ud.

Den røde streg, der ses på jorden, på fotografiet på ekstraktens del 2, s. 206, markerer kablets placering. Stregen blev lavet af N1 for at skabe en visuel forståelse af, hvor kablet lå. Der var dog usikkerhed om kablets placering. Den fordybning, der ses på fotografiet, er gravet for at maskinen, der nedrammer spunsen, kan placere øverste del af spunsen i niveau med terrænet. Det er helt normalt at lave en sådan fordybning. Arealet, hvor spunsen blev etableret, var fladt. Efter hans opfattelse skulle A. Enggaard ved den i terrænet markerede røde streg – i en cirkel om kablet – holde 1 meters afstand, det vil sige, at respektafstanden om kablet var nede i jorden.

A. Enggaard brugte den samme borerapport i forbindelse med nedramningen af pæle og spunsen. Han har ikke fra N1 fået at vide, at der var usikkerhed forbundet med borerapporten. Det er dog nok at tage munden for fuld at lægge vægt på borerapportens angivelse af positioner med to decimaler. De foretog

ikke en vurdering af risikoen ved at lægge borerapporten til grund, fordi deres erfaring er, at sådanne rapporter er relativt sikre angivelser af, hvor et kabel ligger.

Den konkrete spuns var 8 meter høj. Efter hans beregninger lå kablet det pågældende sted i en dybde på 10 meter. Der anvendes ved etableringen af spunsvæggen profiler, der sættes sammen. Efter hans beregninger skulle der, for en sikkerheds skyld, laves en forskydning i spunsvæggen ved en afstand på 52 meter fra kajkanten. På grund af profilernes størrelse kunne forskydningen imidlertid først laves ved en afstand på 54 meter fra kajkanten, hvilket efter hans skøn var uproblematisk. Forskydningen kunne godt være lavet ved en kortere afstand til kajkanten, men det mente han ikke var relevant, da de havde en interesse i at komme så tæt på kanten af Østerås kanal som muligt.

Beregningen, der er skrevet på borerapporten i hånden, er en, som han lavede på pladsen. Han kan huske, at ifølge beregningen var de ved en afstand på 54 meter fra kajkanten på den gode side af sikkerhedsafstanden til kablet. Hvis de havde fået at vide, at de ikke kunne bruge borerapporten til noget som helst, så havde der været en anden situation. N1 fortalte ham, at det var svært at indmåle kablet i fjorden. Der var i forbindelse med N1's nye opmåling af 9. januar 2014 af kablet, hvor kablet er markeret med lyserødt, enighed om, at opmålingen var forkert, fordi N1 sandsynligvis havde fået fat i en anden ledning.

Der er forskel på risikoen for at beskadige et kabel, når man spunser og graver. Risikoen er størst ved gravning, da føreren ikke altid kan se, hvad der sker under gravningen. Med spunsning er man sikker på, at stålet ikke "stikker af" og tager en anden retning.

D har supplerende forklaret, at han i forbindelse med udstedelse af arbejdsinstruktionen drøftede med A. Enggaard, hvordan de skulle udføre deres arbejde. Han fortalte A. Enggaard, at han havde svært ved at finde kablet. Der var mange magnetiske emner og felter omkring kablet, så han kunne ikke præcist se, hvor kablet lå. Han kan ikke måle korrekt, hvis der er noget i nærheden af kablet, der er magnetisk. Han drøftede problemet med I, der var A. Enggaards formand på pladsen. Han forklarede I, at manglen på præcision både var vertikal og horisontal. Jo dybere et kabel ligger, jo større bliver misvisningen i forbindelse med en opmåling. Det er et forhold, der er almindeligt kendt af brugere af udstyr til påvisning af kabler.

Ved arbejde i nærheden af et kabel er risikoen for at beskadige kablet størst ved spunsning, for der kan man ikke se, hvad der sker i jorden. Han lavede en aftale med A. Enggaard om, at selskabet måtte grave omkring det pågældende kabel. Han havde kendskab til, at A. Enggaard spunsede mange andre steder. Alle de

steder på den pågældende plads, hvor A. Enggaard skulle "i jorden", gav han tilladelse til at grave, men ikke tilladelse til at spunse.

Som han husker det, var der ikke gravet på det sted, hvor han på jorden markerede kablets placering. Han tror, at den røde streg, der ses på jorden og i opgravningen, på fotografiet på ekstraktens del 2, s. 207, er lavet efter beskadigelsen af kablet. Han havde selv lavet en opmærkning af kablets placering, men som han husker det, var der ikke gravet, da han lavede sin opmærkning.

Fotografiet på ekstraktens del 2, s. 207, viser med den røde streg, der ses på jorden, at spunsen ikke er placeret sådan, at respektafstanden til kablet er overholdt.

Når en entreprenør skal arbejde tættere end 1 meter på et kabel, kontakter entreprenøren ledningsejeren. Han spurgte ikke A. Enggaard, hvad de skulle lave, og han kan ikke huske, at A. Enggaard fortalte ham, hvad de skulle lave. Ved entreprenørens arbejde inden for 1 meter af et kabel, er der tale om samarbejde mellem kabelejereren og entreprenøren. Hvis der er usikkerhed om, i hvilken dybde et kabel ligger, kan man frigrave kablet. I den konkrete sag kunne A. Enggaard have flyttet spunsen væk fra der, hvor kablet lå.

Han har set opgravninger som vist på fotografierne på ekstraktens del 2, s. 206 og 207. Han har ikke forstand på spuns og ved ikke, om det er normalt, at man laver opgravninger, når man sætter spuns.

Han gav A. Enggaard tilladelse til at frigrave kablet, sådan som det er beskrevet i arbejdstilladelsen. Tilladelsen indebar, at A. Enggaard måtte grave helt op til kablet. Han vidste ikke, hvor langt A. Enggaard skulle ned i jorden. Hvis der er usikkerhed om, hvor et kabel ligger, laver han almindeligvis en aftale om frigravning af kablet.

Efter beskadigelsen af kablet fandt N1 ikke ud af, hvor meget kablets placering afviger fra borerapporten. Bagefter har han over en kop kaffe fået at vide, at man "døjede" med underboringen, da den blev lavet, men selv ved han ikke noget om det. Efter skaden fik de hjælp fra et kloakfirma til at få et kamera ned til kablet for at besigtige skaden. Der var tale om en kompliceret operation. Han har ikke kendskab til, hvilke priser N1 anvender ved handler mellem koncernterne selskaber.

E har supplerende forklaret, at en underboring gennemføres ved, at en maskine skubber en stang frem under jorden. I forbindelse med underboringen forsøger man løbende at registrere, hvor stangen befinder sig. Når stangen trækkes tilbage, kan røret, som kablet senere skal trækkes igennem, godt være blevet skubbet opad mod overfladen.

I forbindelse med beskadigelsen af det konkrete kabel og besigtigelsen af kablet og det foringsrør, kablet lå i, kunne de se, at røret under fjorden lå i et blødt jordlag. N1 passer i almindelighed på med at lægge vægt på en borerapport, når underboringen er ekstremt lang og dyb og i øvrigt er sket under komplicerede forhold.

Han er medlem af en erfaringsgruppe for ansatte i elforsyningen, og den person, der havde været ansvarlig for projektet med underboringen for det pågældende kabel, fortalte om projektet, at der havde været problemer med udførelsen af underboringen. Det første selskab, der fik opgaven, havde måttet give op. Det var et tysk selskab, som brugte en særlig maskine, der gennemførte underboringen.

Kajkantens armeringer og kanalen for Østerå med dens støbte beton med armeringer kunne vanskeliggøre lokalisering af kablet.

Skaden på kablet indtraf, før han blev ansat. Han blev ansat med henblik på at udbedre skaden. Den oprindelige underboring kostede 6.500 kr. pr. meter og en ny ville formentlig koste mere. Udbedringen var kompliceret, fordi de først ikke vidste, hvad de skulle gøre. De prøvede på flere forskellige måder at retablere det ødelagte kabel, og de endte med at etablere en ny foring af røret, som ledningen blev trukket i. Aalborg Kommune kunne i flere perioder ikke give de fornødne tilladelser til, at N1 arbejdede på projektet. Blandt andet måtte kommunen tage hensyn til store arrangementer som f.eks. Tall Ship Race og et DGI-stævne. Det var med til, at udbedringen trak ud. Måske kunne N1 have fået en ekstern entreprenør til at lave det samlede arbejde, men de valgte selv at løse opgaven. Flere entreprenører sagde til ham, at en ny underboring var nødvendig. Han vil tro, at det var billigere at løse opgaven inden for koncernen fremfor at lade et eksternt firma lave arbejdet.

Timeprisen på 748,80 kr., der fremgår af faktura af 30. april 2018 udstedt af Eniig Forsyning A/S, vil han tro, kunne være hans timepris. Når det drejer sig om entreprenøromkostninger, er der også forskellige lønniveauer.

Nordkabel, der har udstedt faktura af 31. marts 2018 til Eniig Forsyning A/S, var en underleverandør i forbindelse med reparationen af kablet. Fakturaen kan vedrøre udstyr, som Nordkabel har lejet i forbindelse med sit arbejde. Han er sikker på, at fakturaen vedrører arbejdet med kablet.

Faktura af 30. april 2018 udstedt af Eniig Forsyning A/S til EnergiMidt Net A/S er projektets afsluttende faktura.

Faktura af 22. december 2016 udstedt af HEF A/S til HEF Net A/S viser, at det godt kan være, at de på det pågældende tidspunkt har været i gang rent fysisk ude i felten.

Hans rolle som projektleder var den samme som en entrepiseleders. Han skulle finde de rigtige løsninger på problemerne. Han havde nogen i hierarkiet over ham, der godkendte hans løsninger. Danboring og Nordkabel var eksterne rådgivere i forbindelse med projektet. Når N1 entrerer med en entreprenør, tillader de almindeligvis, at entreprenøren bruger en underentreprenør. I den forbindelse accepterer de f.eks. ved køreplader, at entreprenøren lægger 10 % oven i underentreprenørens faktura. Hvis der er tale om en gennemfakturering, vurderer han konkret procentsatsen.

Skønsmand C har om besvarelsen af spørgsmål SS 1 forklaret, at i almindelighed er et kabel i et rør udsat for mindre påvirkninger end et kabel, der ligger direkte i jorden. Et kabel i et rør vil andet lige have en længere levetid, men for en sikkerheds skyld anvender man også en beregnet levetid på 50 år for et sådant kabel.

Om besvarelsen af spørgsmål SS 2 har han forklaret, at alt er muligt, men risikoen for at beskadige kablet ved en frigravning er større end ved den i projektet etablerede spuns. En frigravning ville forudsætte meget omfattende og kostbare forberedelser som f.eks. undersøgelse af grundvandsforhold, jordbund og etablering af pumpeanlæg.

Han har om besvarelsen af spørgsmål SS 3 forklaret, at spunsvæggens placering kunne forskydes 2 meter, således at forskydningen skete 2 meter før den faktisk etablerede forskydning regnet fra kajkanten.

Vedrørende besvarelsen af spørgsmål SS 4 har han forklaret, at baseret på de oplysninger, der forelå, da entreprenøren lavede forskydningen, behøvede entreprenøren ikke have lavet forskydningen det pågældende sted.

Borerapporten ligner en normal borerapport, som de nu engang ser ud.

Respektafstanden på 1 meter fra kablet, der er angivet i den vejledning, som selskabet sender ud i forbindelse med arbejdstilladelser, gælder cirkulært om ledningen.

G har forklaret, at han er uddannet elektriker og har taget installatøreksamen og arbejdet i installationsbranchen i en årrække, inden han i 2007 blev ansat i elforsyningen. Han arbejder i dag for Nord Energi i Hjørring.

Han har ikke haft noget at gøre med etableringen af underboringen, der ses illustreret ved borerapporten. Han er ikke bekendt med, at kablet skulle ligge højere end angivet i rapporten. Det var ham, der sendte borerapporten til A. Enggaard med henblik på afklaring af afstand og dybde. Han tvivler på, at rapporten er fuldt retvisende. A. Enggaard skulle bruge rapporten i forbindelse med nedramning af nogle pæle. N1's indmålere havde i den forbindelse nogle udfordringer med at placere kablet. Der er ufattelig meget jern i havnekajen, som forstyrrer indmålerens apparater. Han drøftede med A. Enggaard vanskelighederne med at placere kablet. Hvis man er tvivl om et kables placering, kan man frigrave det, men han tvivler på, at det i det konkrete tilfælde ville være muligt, fordi der var så vådt i området. En anden løsning kunne være, at man holdt sig væk fra kablet. A. Enggaard fik vinklet pælene sådan, at der var 5-6 meters afstand til kablet. Hvis pælene var blevet banket direkte ned ved kablet, ville det være sikkerhedsmæssigt uforsvarligt, og det ville han aldrig have givet tilladelse til. Hvis man er forberedt på, at der ligger noget, når man graver, kan man grave lidt forsigtigt.

Da skaden var sket, kørte han af nysgerrighed ned for at kigge, hvor A. Enggaard arbejdede. Som han husker det, drejede spunsen set fra kajkanten ind mod Østerås kanal.

Anbringender

Parterne har i det væsentlige gentaget deres anbringender for byretten.

Landsrettens begrundelse og resultat

Afsnit 7 i den dagældende stærkstrømsbekendtgørelse, bekendtgørelse nr. 17701 af 1. maj 1994 som ændret ved bekendtgørelse nr. 309 af 27. april 2009, nugældende bekendtgørelse nr. 1112 af 18. august 2016, har overskriften grave-, bore- og nedramningsarbejde i nærheden af jordkabler. Det fremgår af afsnit 7.2, at ved arbejde i jorden inden for en respektafstand på 1 meter fra den af elleverandør angivne placering af et jordkabel skal der indhentes nærmere anvisninger på arbejdets udførelse hos elleverandøren.

Landsretten lægger efter Fs og Ds forklaringer til grund, at N1 A/S som ledningsejer havde vanskeligt ved at udpege kablets placering, og at A. Enggaard A/S var bekendt med dette. Vanskelighederne skyldtes de særligt vanskelige vilkår ved etableringen af kablet, og forholdene hvor A. Enggaard A/S arbejdede.

N1 A/S udstedte en arbejdsinstruktion og arbejdstilladelse til A. Enggaard A/S i forbindelse med A. Enggaards A/S' arbejde ved N1 A/S' kabel, hvor der både i instruktionens og tilladelsens afsnit "Beskrivelse af arbejdets art og sted" er anført "gravearbejde".

D, der på vegne af N1 A/S udstedte arbejdsinstruktionen og arbejdstilladelsen, har forklaret, at han gav A. Enggaard A/S tilladelse til at grave, men ikke tilladelse til at spunse.

Det er ubestridt, at A. Enggaard A/S fra N1 A/S i forbindelse med arbejdsinstruktionen og arbejdstilladelsen modtog pjecen "Pas på ledningerne og livet". Det er i pjecens afsnit "Respektafstande for elkabler", side 7, i en skitse, der viser et nedgravet kabel, angivet med lodrette røde linjer, at respektafstanden er 1 meter, og det er anført, at de røde linjer markerer de gældende respektafstande, og at gravning inden for "denne zone" ikke må finde sted uden særlig aftale med elselskabet.

Af fremlagte fotografier af området med den etablerede spuns fremgår, at spunsen er placeret i mindre end 1 meters afstand til en rød linje markeret på jorden, der efter Fs forklaring markerede kablets placering, dog således at der var usikkerhed om kablets placering.

Skønsmanden har forklaret, at kablet formentlig ikke ville være blevet beskadiget, hvis den af A. Enggaard A/S planlagte forskydning af spunsen ved 52 meter fra kajkanten var blevet foretaget, og at A. Enggaard A/S uden ekstraomkostninger kunne have ændret placeringen af spunsen.

På denne baggrund finder landsretten efter en konkret vurdering af de foreliggende oplysninger, at A. Enggaard A/S handlede ansvarspådragende ved at spunse det pågældende sted ved N1 A/S' kabel.

Det af A. Enggaard A/S anførte om gæsteprincippet kan ikke føre til en anden vurdering.

Det er ikke for landsretten godtgjort, at N1 A/S skulle have begået fejl, som kan medføre bortfald eller nedsættelse af erstatningskravet som følge af egen skyld.

Landsretten tiltræder af de af byretten anførte grunde, at erstatningen, som A. Enggaard A/S skal betale til N1 A/S, er opgjort som sket.

Landsretten stadfæster derfor byrettens dom.

Efter sagens udfald skal A. Enggaard A/S i sagsomkostninger for landsretten til N1 A/S betale i alt 120.129,35 kr. Beløbet omfatter 100.000 kr. til dækning af udgifter til advokatbistand, 10.100 kr. til dækning af udgifter til rets- og berammelsesafgift, 8.203,13 kr. til dækning af udgifter til skønsmand og 1.826,22 kr. til dækning af udgifter til vidneførsel. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til sagens omfang og forløb, herunder det afholdte syn og skøn.

Beløbet til dækning af udgifter til advokatbistand er uden moms, da det er oplyst, at N1 A/S er momsregistreret.

THI KENDES FOR RET:

Byrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for landsretten skal A. Enggaard A/S til N1 A/S inden 14 dage betale 120.129,35 kr. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.